

**Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника
Філософський факультет
Кафедра філософії**

Радченко О. Б.

Аксіологія
Програма та методичні рекомендації

**м. Івано-Франківськ
2011 р.**

УДК 124.5
ББК 87.217
Р-15

Радченко О. Б. Аксиологія: програма та методичні рекомендації. – Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2011. - 24 с.

«Аксиологія» – нормативна навчальна дисципліна, яка викладається у Прикарпатському національному університеті ім. В. Стефаника для студентів філософського факультету (спеціальності «філософія» та «релігієзнавство»)

Рецензенти

Будз В.П. – к.філос.н., доцент кафедри філософії
Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника

Лагетко В.В. - к.філос.н., доцент кафедри філософії
Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника

Рекомендовано до друку Вченою радою філософського факультету Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, протокол № 3 від 21 жовтня 2010 р.

ISBN

Радченко О. Б., 2011 р.

Зміст

1. Вступ
2. Тематичний план навчальної дисципліни
3. Тематика та зміст лекційного курсу
4. Плани семінарських занять
5. Список рекомендованої літератури до курсу
6. Програмові вимоги

Вступ

Адекватний виклик має породити належний відгук, - стверджує Дж. Тойнбі. Специфічним відгуком на цілковито нові реалії життя межі XIX – XX ст. стає зародження та розвиток аксіології. Ця молода дисципліна виокремлюється з лона філософії наприкінці XIX ст. та відображає два аспекти сутнісних перетворень у ціннісній сфері людини і суспільства з того часу і до сьогодення. По-перше, цінність набуває власну сферу розгортання, і, відповідно, потребує спеціальної підготовки її дослідника. Адже межі філософії, етики, соціології, культурології та інших суміжних дисциплін завузькі для феномену цінності як сенсоутворюючого начала людського буття. В епоху змін трансформуються поняття наявного і належного, цінності і вартості, відмежовуються благо і цінність. Тому аксіологія постає як самостійна наукова сфера. Вона потребує ґрунтовних напрацювань, на основі яких можна досягнути сучасної людини і світу у ціннісному вимірі. По-друге, аксіологічні пошуки II пол. XIX ст. зумовлюють ідею різноманітних «можливих світів», популярну у XX ст. Власне в аксіології і завдяки їй сповна усвідомлюється неоднорідність наукового знання. Відбувається виокремлення особливого соціального та гуманітарного наукового знання поряд з природознавчим, математичним, технічним. Аксіологічний прорив, у свою чергу, зумовлює подальші антропологічні, екзистенційні новації у філософуванні.

Особливої значущості проблематика аксіології набуває в умовах сучасного розвитку України. Ціннісні трансформації світового рівня та пострадянського простору вимагають корекції, верифікації існуючої аксіосфери для адекватного, нормального становлення та розвитку людини і суспільства нашої держави.

Цей курс зорієнтований на ключові проблеми аксіологічних дискусій та залишає простір для власних запитань, пошуків і прозрінь усіх, хто ним зацікавиться.

Тематичний план навчальної дисципліни (стаціонарна форма навчання)

№	Розділ теми	К-сть ауд. год.	Лекції	Семінари
1	Вступ до теорії цінностей	4	2	2
2	Аксіологія як самостійна сфера знання	4	2	2
3	Аксіологічна рефлексія: специфіка ціннісного пізнання і свідомості	4	2	2
4	Онтологічна основа ціннісного відношення	4	2	2
5	Аксіологія і культура: перспективи розвитку	4	2	2
6	Аксіологічна складова українського менталітету	8	4	4
7	Актуальні аксіологічні проблеми сучасності	6	2	4
Всього аудиторних годин		34	16	18

Вимоги до знань і вмінь:

Після закінчення курсу студент повинен *знати*:

- генезу ціннісних уявлень в історії філософії; передумови виокремлення аксіології в самостійну філософську дисципліну, її значущість;

- основні аксіологічні поняття, концепції, ідеї, теорії;
- особливості аксіології в Україні;
- сучасні напрями розвитку аксіології.

Після закінчення курсу студент повинен *вміти*:

- вільно володіти понятійно-категоріальним апаратом та методологією аксіології;
- аналізувати різні ціннісні системи та погляди з позиції об'єктивності і толерантності;
- застосовувати одержані знання у професійній діяльності;
- обґрунтовувати власні позиції крізь призму аксіології.

Тематика та зміст лекційного курсу

Тема 1. Вступ до теорії цінностей

Поняття цінності. Об'єкт і суб'єкт оцінювання цінності. Цінність і оцінка. Цінність, мета, ідеал. Цінності-цілі і цінності-засоби. Види цінностей: позитивні і негативні; суб'єктивні і об'єктивні; загальнолюдські, локально-культурні, колективні, індивідуальні. Матеріальні і духовні цінності. Абсолютні і відносні цінності: релятивізм і консерватизм. Естетичні цінності і цінності мистецтва. Цінності знання, науки. Цінності творчості і творчість як цінність. Специфіка релігійних, філософських цінностей. Правові цінності.

Функція конституювання сенсу життя: свідомий і несвідомий чинники. Інституювання цінностей і критичність їх сприйняття особистістю. Орієнтаційна функція цінностей: між ідеалом і ідолом. Нормативна функція цінностей: нормативи, імперативи, постулати. Традиція і ритуал.

Розум, емоції, воля та цінності. Істинність і неістинність цінностей. Цінність, антицінність, псевдоцінність. Маніпулювання цінностями: конформізм і ідеологія.

Тема 2. Аксіологія як самостійна сфера знання

Постановка проблеми цінностей у II-й пол. XIX – на поч. XX ст. та виокремлення аксіології як самостійної сфери філософського знання. Основні передумови цього процесу: 1) необхідність чіткого розмежування наявного і належного (І.Кант), 2) рефлексія над тезою про тотожність буття і мислення (Гегель); 3) усвідомлення необхідності обмеження інтелектуалістських посягань філософії і науки щодо пізнання (пов'язаного з людською волею); 4) вияв неусуваності з пізнання оцінювального моменту; 5) підірвання авторитету християнських цінностей мислителями XIX-XX ст.; 6) неможливості редукції поняття цінності до “блага” (платонівська традиція) чи “вартості”, економічної цінності (традиція класичної політекономії).

Основне питання, завдання аксіології, сфера аксіологічних напрацювань. Провідні аксіологічні версії. Трансцендентальна версія аксіології: “абсолютність оцінки” як “конкретний факт філософії”, цінності-блага культури (Віндельбанд); цінності як принципи буття, пізнання і діяльності (Г. Ріккерт), методологія вивчення цінностей. Онтологічна версія аксіології: почуття “любов-ненависть” як основа об'єктивності цінності (Брентано); емоційно-трансцендентний шлях пізнання цінностей (М. Гартман); гарантування реальності ціннісного світу “позачасовою аксіологічно серією в Бозі” (М. Шелер). Інструменталістська (суб'єктивно-психологічна) версія аксіології: цінність як вияв індивідуальної волі людини (Ж.-П. Сартр); цінності як “блага” у позитивізмі. Взаємозв'язок аксіології з етикою, естетикою, соціальною філософією.

Тема 3. Аксіологічна рефлексія: специфіка ціннісного пізнання і свідомості

Рівні аксіологічної рефлексії: суб'єкт, індивід, особистість. Індивідуальні і суспільні цінності. Ідеальне і реальне “Я”. Оцінка і самооцінка. Процес пізнання і процес оцінки: дискурсивне та інтуїтивне. Знаки, значення і цінності. Умови “переоцінки цінностей”. Цінність і істина, заблудження. Проблема критеріїв загальності і необхідності ціннісних суджень (теоретична вірогідність, культурна чи релігійна традиція, влада та ідеологія). Психологізм і антипсихологізм. Прагматизм і раціоналізм. Абсолютизм і релятивізм. Феномен ціннісної інтуїції і ціннісного апіорі.

Оцінювальне судження як когнітивний процес. Цінність, оцінка, оцінювальний стереотип, норма, оцінювальна шкала, оцінювальне судження. Дослідження оцінювального судження з позиції оптимальності: нереалістичний оптимізм, евристика доступності, ефект наочності, ефект якоря, ілюзія контролю, ретроспекція, метод Дельфи. Описово-оцінювальний характер аксіологічних суджень. Мова й аксіологія.

Мова описання цінностей: розуміння і інтерпретація. Креативний і репресивний потенціал мови. Логічні і ціннісні категорії. Ціннісна динаміка особистості: ідеальне (уявне) і реальне “Я”. Нормативні і ціннісні судження. Маніпулювання цінностями: конформізм і ідеологія.

Тема 4. Онтологічна основа ціннісного відношення

Оцінювальне ставлення людини до світу як фундаментальна основа філософської рефлексії. Буття як благо: вчення Платона про Істину, Добро, Красу. Натуралістичні, трансценденталістські, аналітико-лінгвістичні трактування природи та генези цінностей.

Екзистенційні цінності і цінності соціальні. Загальнолюдські цінності. Цінність і почуття цінності: від переживання до осмислення буття. Буття як цінність. Життя індивіда як вища екзистенційна цінність. Любов як цінність і благо. Здоров'я. Самореалізація. Духовні цінності і духовна культура.

Цінності гуманізму і гуманізм як цінність. “Становище людини у космосі” (М. Шелер). Цінності людського буття. Аналітика існування. Повсякденність як цінність. Життя і смерть. Сенс життя. Основні ціннісні потреби людини. Духовність: ідеали, норми, цінності й імперативи людського буття. Буття і небуття, істина і хиба, суб'єктивне і об'єктивне, природа і дух, свобода і необхідність. Життя і смерть: проблема евтаназії, клонування, геронтології.

Тема 5. Аксіологія і культура: перспективи розвитку

Культура як система цінностей. Ієрархія цінностей і рівні культури. Ціннісна традиція і новація. Феномен культурної маргіналії. Національні і загальнолюдські цінності. Роль особистісного начала у створенні і поширенні культурних цінностей. Цінності традиційного і техногенного суспільства. Аксіосфера культури і прогрес людської цивілізації (глобальні проблеми сучасності). Сучасна криза техногенно-споживацької ціннісної орієнтації.

Постмодернізм як кризове світовідчуття. Феномен децентрації особистості, панування культурних симулякрів та інверсії ціннісних полюсів. Аксіологічна проблематика в умовах постмодернізму. Критика класичної позиції моралізму. Нігілізм і постмодернізм: від Ф. Ніцше до постструктуралізму. Символічний обмін, іронія, цікавість (Ж. Бодрийяр, Ж. Дельоз, У. Еко). Критерії “серйозності” й “істинності” ціннісних орієнтацій. Проблема сучасного міжкультурного діалогу. Шляхи взаємодії.

Тема 6. Аксіологічна складова українського менталітету

Мінімальна репресивність української психокультури, сприятливий клімат як підґрунтя формування психотипу та аксіотипу українця. Індивідуалізм як наслідок стресогенезу: екзогенні та ендогенні чинники. Архетипи “вічного учня”, “героїзованого злочинця”, едукативності психокультури. Аномія пострадянського українського соціуму. Маргінальність та мотиваційна амбівалентність.

Український індивідуалізм як еклектична суміш західноєвропейського, азійського та американського індивідуалізмів. Сенсуалістично-споглядальний, інтроспективний характер, аінтенціональність деструктивного українського індивідуалізму; етична складова як його врівноважувальний чинник.

Кореляція української ексекутивної психокультури з репродуктивним, імітативним началом. Естетичне розсіювання як втрата основних аксіологічних засад, сенсу. Виконавська псевдоактивність як псевдоцінність. “Бути будь-якою ціною” чи “бути собою”.

Дуалізм інтровертності у соціальній та особистісній аксіосферах. Інтелектуальна ригідність як найнебезпечніший наслідок впливу візантійського архетипу домінування уречевленого над процесуальним в українській аксіосфері. “Принцип реальності” (З. Фройд).

Детермінація тотожності істини і влади. Гра як модель підміни послідовного цілепокладання. Відчуження селянського психотипу в умовах міської культури: суперечність цінностей аграрного та індустріального (постіндустріального) суспільства.

Емоційність та естетична домінанта як складові українського психотипу. Емоційність як механізм адаптації українців до середовища проживання: продукування міфу. Ідея свободи як абстракція. Константа культури – чинник футурошоку як глобального явища (О.Тоффлер). Етизація міфу та архетип “героїзованого злочинця”. Міф як дорефлексивна форма бажаного майбутнього (політична аксіологія України). Загроза сугестивності. Самоопанування національним інтелектом як запорука відродження самості українця, нормалізації української аксіологічної психокультури.

Толерантність як корелят секуляризованої психокультури, етична характеристика поваги до інтересів інших. Комунікативна дія як форма досягнення толерантності ХХ ст. Мотиви спонукання українців до толерантності: резигнація (апатія); страх як псевдотолерантність; психологічна маргінальність; потреба у безпеці і захисті. Корелят втрати самоповаги та внутрішньої агресивності.

Тема 7. Аксіологічні проблеми сучасності

Екологічна проблема як криза цінностей споживацького техногенного суспільства. Демографічний вибух та його наслідки. Економічна нерівність. Військова небезпека. Культура ХХ – поч. ХХІ ст. як культура зміни парадигми. Переосмислення цінності життя і смерті у сучасному суспільстві. Відповідальність науковця за результати власних досліджень, напрацювань. Аксіологія медицини, філософії, права: проблеми евтаназії, клонування, геронтології.

Генеza гендеру: біологічні, психологічні, психокультурні чинники. Гендер і мова. Гендерні ролі та стереотипи. Гендерні стосунки в родині. Гендер і релігія. Правові, економічні, політичні аспекти гендеру. Гендерна освіта, педагогіка, література.

Сучасна георелігійна ситуація у світі крізь призму глобалізації. Конфлікт традиції і новації. Релігійні цінності і політика: підміна понять. Релігія як об’єднавчий фактор, джерело гармонізації.

Соціально-політичні цінності: суть, форми вияву. Цінності громадянського суспільства. Особливості формування політичних та громадянських цінностей України в умовах демократичного розвитку.

Аксіологія і футурологія.

Плани семінарських занять з курсу «Аксіологія»

Тема 1. Теорія цінностей: аксіологічний та історико-філософський аспект

1. Поняття цінності. Природа цінностей. Цінність, оцінка, ціннісна, ієрархія. Типологія цінностей.
2. Аксіологічні ідеї в античній філософії: вчення Сократа, Платона, Аристотеля, епікурейців, стоїків, скептиків.
3. Релігійна аксіологія Середньовіччя та її проекція на сучасність.
4. Аксіологічні ідеї Нового часу: сенсуалізм, утилітаризм. Деонтологія І.Канта. Суб’єктивні і об’єктивні цінності ХІХ ст. Їх проекція на сучасність.

Основні поняття теми:

Цінність, благо, оцінка, норма, ціннісна орієнтація, традиція, новація, антицинність, суб’єктивні і об’єктивні цінності, ціннісна ієрархія, деонтологія, сенсуалізм, утилітаризм, термінальна цінність, інструментальна цінність.

Творче завдання (обов’язковий компонент):

1. Законспектувати основні ідеї статті *Андрєєва О.П.* Типології цінностей: методичні підходи М. Рокича й Ш. Шварца // Вісник Київського національного ун-ту. Серія Соціальна психологія. Педагогіка. – 2003. – Вип. 17-18. – С. 80-83.

2. Групове завдання (3-5 студентів, презентація на семінарах 1-5): театральна мініатюра на одну з тем: «Цінність у житті сучасної людини», «Особиста автономія чи конформність?», «Альтруїзм чи егоїзм», «Любов як цінність»

Питання для обговорення, самостійного вивчення та осмислення:

1. Ціннісна традиція і новація. Проблема маргінальності.
2. Цінність у світогляді людини і суспільства.
3. Що Ви вважаєте добрим, прекрасним, істинним і чому?
4. Як співвідноситься індивідуальна та суспільна значущість в осягненні сутності цінності?

Теми для рефератів, доповідей:

1. Ієрархія цінностей як показник істинності життя людини і суспільства
2. Конфлікт цінностей: сутність та шляхи подолання
3. Лідер, еліта як суб'єкти творення соціальних цінностей
4. Людина як творець і творіння аксіосфери

Література:

1. Андреева О.П. Типології цінностей: методичні підходи М. Рокича й Ш. Шварца // Вісник Київського національного ун-ту. Серія Соціальна психологія. Педагогіка. – 2003. – Вип. 17-18. – С. 80-83.
2. Витгенштейн. Культура и ценность // Человек, 1991. – № 5-6.
3. Этика: Энциклопедия / Под ред. Р. Апресяна, А. Гусейнова. – М.: Гадарика, 2001.
4. Ильин В.В. Аксиология. - М.: Изд-во МГУ, 2005. – 216 с.
5. Предмет і проблематика філософії / за заг. ред М.А.Скринника, З.Е.Скринник. – Львів, 2001. – С. 336-338.
6. Риккерт Г. Науки о природе и науки о культуре / Культурология XX века. Антология. – М.: Юрист, 1995. – С. 69-103.
7. Фромм Э. Иметь или быть? – М., 1990.
8. Ціннісні орієнтації (Аналіз соціально-філософських концепцій Заходу 80-90 років). – К.: Наукова думка, 1995. – 206 с.
9. Ціннісно-смісловий універсум людини / Кримський С.Б. Запити філософських смислів. – К., 2003. – С. 22-33.
10. Цінності в житті людини і суспільства / Філософія/ За ред. Надольного І. Ф. – К., 2000. – С. 449-463.

Тема 2. Аксіологія як самостійна сфера філософського знання

1. Об'єкт, предмет, завдання аксіології як самостійної сфери знання.
2. Основні аксіологічні версії:
Трансцендентальна (онтологічна, феноменологічна).
Інструменталістська (суб'єктивно-психологічна).
Матеріалістична.
3. Взаємозв'язок аксіології з іншими науками.

Основні поняття теми:

Аксіологія, “абсолютність оцінки”, відносність оцінки, вартість.

Творче завдання: Для усіх студентів групи. Сформувати таблицю «Основні аксіологічно версії» за пунктами: 1) представники; 2) основні ідеї, викладені ними.

Питання для обговорення, самостійного вивчення та осмислення:

Проаналізуйте взаємозв'язок між основними аксіологічними версіями.

Теми для рефератів, доповідей:

Аксіологічний поштовх та його наслідки.

Аналіз однієї з основних аксіологічних версій (на Ваш вибір)

Література:

1. Предмет і проблематика філософії / за заг. ред М.А.Скринника, З.Е.Скринник. – Львів, 2001. – С. 336-338.
2. Этика: Энциклопедия / Под ред. Р. Апресяна, А. Гусейнова. – М.: Гадарика, 2001.

3. *Культурологія ХХ століття*. Антологія: Аксиологія или філософське дослідження природи цінностей. – М.: ИНИОН РАН, 1996. – 144 с.
4. *Марксистська етика* / Под ред. А.И. Титаренко. – М., Політиздат, 1976. – 335с.
5. *Шелер М.* Формалізм в етиці і матеріальна теорія цінностей // Шелер М. Избранные произведения. – М., 1994.

Тема 3. Аксиологічна рефлексія: специфіка ціннісного пізнання

1. Оцінювальне судження як когнітивний процес.
2. Дослідження оцінювального судження з позиції оптимальності.
3. Описово-оцінювальний характер аксиологічних суджень. Мова й аксиологія.
4. Проблема маніпуляції цінностями.

Основні поняття теми:

Цінність, оцінка, оцінювальний стереотип, норма, оцінювальна шкала, оцінювальне судження, нереалістичний оптимізм, евристика доступності, ефект наочності, ефект якоря, ілюзія контролю, ретроспекція, метод Дельфи, описово-оцінювальні твердження; суб'єкт, індивід, особистість; індивідуальні і суспільні цінності; ідеальне і реальне “Я”; самооцінка; дискурсивне та інтуїтивне пізнання; цінність, істина, заблудження; “переоцінка цінностей”; інтуїція; мова описання цінностей.

Питання для обговорення, самостійного вивчення та осмислення:

Взаємозв'язок індивідуальних і суспільних цінностей.

Ідеальне і реальне “Я”. Оцінка і самооцінка.

Теми для рефератів, доповідей:

1. Рівні аксиологічної рефлексії.
2. Дискурсивне та інтуїтивне пізнання цінностей.
3. Креативний і репресивний потенціал мови в аксиології.

Завдання: опрацюйте розділ (на вибір) з книги *Драйден Г., Вос Дж. Революція в навчанні Львів: Літопис, 2005* та *законспекуйте основні ідеї*.

Література:

1. Бойко О.Д. *Анатомія політичного маніпулювання*: Навч. пос. – Ніжин: ДС «Міланік», 2007. – 223 с. ISBN 978-966-96794-6-8
2. Драйден Г., Вос Дж. *Революція в навчанні Львів: Літопис, 2005*
3. Ивин А.А. *Аксиологія*. Научное издание /А.А. Ивин. — М.: Высш. шк., 2006. - 390с.
4. *Лютій Т. В.* Нігілізм: анатомія Ніщо. – К.: Вид. ПАРАПАН, 2002. – 296 с.
5. *Ницше Ф.* По ту сторону добра и зла; Казус Вагнер; Антихрист; Ессе Номо: Сб. / Пер. с нем. – Минск: ООО «Попурри», 1997. – 544 с.
6. *Фуко М.* Воля к истине: по ту сторону знания, власти и сексуальности. – М.: Магистериум Касталь, 1996. – 447 с.

Тема 4. Онтологічна основа ціннісного відношення

1. Взаємозв'язок онтології і аксиології. Загальнолюдські цінності: історія та сучасність.
2. Час і простір, рух в аксиології.
3. Цінність життя та смерті, сенсу життя з позиції основних онтологічних систем та у контексті сучасних досягнень науки.
4. Свобода і відповідальність в аксиології. Молодість як цінність.

Основні поняття теми:

Екзистенційні, соціальні цінності; цінність і почуття цінності; Істина, Добро, Краса; Життя, буття, любов, здоров'я, самореалізація; гуманізм; життя, смерть, сенс життя, свобода, відповідальність, істина, прекрасне; евтаназія, клонування, геронтологія.

Питання для обговорення, самостійного вивчення та осмислення:

Ж.-П. Сартр вважає, що “немає ніякої природи людини, як немає і Бога, який би її задумав. Людина просто існує, і вона не тільки така, якою вона є, але й така, якою вона хоче стати”. Чи можна погодитися з філософом? Що, на Вашу думку, лежить в основі становлення людини?

Теми для рефератів, доповідей:

Любов як аксіологічний пріоритет сучасної людини

Екзистенційні цінності у житті людини сучасності.

Світ реальних і віртуальних цінностей ХХ – поч. ХХІ ст.

Аксіологія політичного буття

Релігія як аксіологічне джерело сучасності

Творче завдання (обов'язковий компонент): Прочитайте розділ з однієї з праць (на Ваш вибір)

Еріка Фромма «Мистецтво любити» або «Етика і психоаналіз», В.Жикаренцева «Путь к свободе», Камю «Бунтующа людина», Ф.Саватера «Етика для Амадора» чи статтю Прохаська Т. «Пять листів до «Поступу» та випишіть провідні ідеї твору з власним аналізом.

2. Індивідуальне (для 2-3 студентів): підготувати доповідь (3-5 хв) на тему «Мое тіло є тим, що я споживаю».

Література:

1. *Борисова Ю.В.* Традиціоналістські та модерністські цінності в структурі молодіжної ціннісної свідомості: соціологічний аналіз: Автореф. ... к-та соціолог. наук. – Харків, 2001. – 20 с.
2. *Войтыла К., Иоан Павел II.* Любовь и ответственность. – М.: Кругъ, 1993. – 349 с.
3. *Гоян І. М.* Цінність як детермінанта моральної активності особистості // Збірник наукових праць: Філософія, соціологія, психологія. – Івано-Франківськ, 2002. – Вип. 7. – Ч. 1. – С. 53-60.
4. *Жикаренцев В.* Путь к свободе: Кармические причины возникновения проблем или Как изменить свою жизнь. – Спб.: ООО «Диамант», 2001. – 224 с.
5. *Камю А.* Бунтующий человек: Философия. Политика. Искусство: [Сб. Пер. с фр. – Общ. ред. А.Руткевича] – М.: Политиздат, 1990. – 414 с.
6. *Крымский С.Б.* Контуры духовности: новые контексты идентификации // Вопросы философии. – 1992. – № 12 – С. 21-27.
7. *Левинас Э.* Философия, справедливость и любовь // Философские науки. – 1991 – №6.
8. *Ліщинська О.* Деструктивний вплив інформаційного простору // Психолог. – 2006. - № 7. – С.20-23.
9. *Лютак О.З.* Механізми формування й особливості функціонування ціннісних орієнтацій особистості // Збірник наукових праць: Філософія, соціологія, психологія. – Івано-Франківськ, 2002. – Вип. 7. – Ч. 1. – С. 46-52.
10. *Малімон В.І.* Молодість – цінність, а не об'єкт проектування і виховання // Науковий часопис НПУ Драгоманова. – Сер.7. – Вип.11. – К.: НПУ ім. Драгоманова. – 2007. – С.118-122.
11. *Невгод В.* Евтаназія – вчора, сьогодні, завтра... // Людина і світ. – 2003. - № 10. – С. 62-64.
12. *Похресник А.К.* Соціокультурні орієнтації студентської молоді трансформаційного суспільства: сутність та динаміка: Автореф. ... к-та філос. наук. – К., 2002. – 16 с.
13. *Прохасько Т.* Пять листів до “Поступу” / Нерви ланцюга. 25 есеїв про свободу. – Львів, 2003. – С. 146 - 157.
14. *Саватер Ф.* Етика для Амадора. – К.: Дух і Літера, 2008. – 156с.
15. *Франкл В.* Человек в поисках смысла. – М., 1990.
16. *Фромм Э.* Психоанализ и религия // Сумерки богов / Сост. и общ. ред. А.А.Яковлева – М.: Политиздат, 1989. – 398 с.
17. *Шопенгауер А.* Свобода воли и нравственность. – М.: Республика, 1992. – 448с.

Тема 5. Аксіологія і культура: перспективи розвитку

1. Культура як система цінностей. Цінності доіндустріального суспільства у контексті сучасності.
2. Цінності індустріального суспільства у контексті сучасності. «Ціннісний злам» ХІХ ст.
3. Аксіологічна проблематика в умовах постіндустріального суспільства (постмодернізму).
4. Проблема сучасного міжкультурного діалогу крізь призму аксіології. Шляхи взаємодії.

Основні поняття теми: традиція, новація, маргіналія; аксіосфера культури; постмодернізм, децентрація, нігілізм, доіндустріальне, індустріальне, постіндустріальне суспільство, «ціннісний злам» ХІХ ст., міжкультурний діалог.

Питання для обговорення, самостійного вивчення та осмислення:

Чи можлива культурософія без теорії цінностей?

Теми для рефератів, доповідей:

Роль особистісного начала у створенні і поширенні культурних цінностей

Постмодернізм як світовідчуття

Проблема сучасного міжкультурного діалогу крізь призму аксіології

Цінності буддизму як складові сучасної культури.

Цінності християнства як складові сучасної культури.

Цінності мусульманства як складові сучасної культури.

Цінності неорелігій, культів як складові сучасної культури.

Творче завдання. Твір-роздум «Аналіз моєї ієрархії цінностей у контексті української і світової культури»

Література:

1. *Ильин В.В.* Аксиология. - М.: Изд-во МГУ, 2005. – С. 3-7.
2. *Козловски П.* Культура постмодерна. – М.: Республика, 1992. – 238 с.
3. *Кристева Ю.* Дискурс любви // Танатография Эроса. – СПб: Мифрил, 1994. – С. 101-110.
4. *Лук'янець В.С.* Постмодерн: філософія світоглядного розчарування // Філософські обрії. – 2002. – № 7. – С. 3-15.
5. *Лук'янець В.С., Соболев О. М.* Філософський постмодерн: Навч. пос. – К.: Абрис, 1998. – 352 с.
6. *Лютый Г. В.* Нігілізм: анатомія Ніщо. – К.: Вид. ПАРАПАН, 2002. – 296 с.
7. *Ницше Ф.* Человеческое, слишком человеческое; Веселая наука; Злая мудрость: Сборник / Пер. с нем. – Минск: ООО «Попурри», 1997. – 704 с.
8. *Погорелова А.* Культура – фактор консолідації // Політика і час. – 1991. – № 17-18. – С. 10-15.
9. *Свідзинський А.* Чи можна гармонізувати різні культурні практики? // Розбудова держави. – 2004. - № 4-6. – С. 2-14.
10. *Ситарам К., Когдем Г.* Основы межкультурной коммуникации // Человек. – 1992. - № 4.
11. *Фуко М.* Археологія знання / Пер. з фр. – К.: В-во С.Павличко “Основи”, 2003. – 325 с.
12. *Фуко М.* Воля к истине: по ту сторону знания, власти и сексуальности. – М.: Магистериум Касталь, 1996. – 447 с.
13. *Шинкарук В.І.* Поняття культури. Філософські аспекти // Феномен української культури: методологічні засади осмислення. – К.: Фенікс, 1996. – 477 с.

Тема 6. Аксіологічна складова українського менталітету

1. Особливості формування українського менталітету.
2. Етична складова як врівноважувальний чинник деструктивного українського індивідуалізму.
3. Українська ексекутивна психокультура та основні аксіологічні засади.
4. Дуалізм інтровертивності у соціальній та особистісній аксіосферах.
5. Емоційність та естетична домінанта як складові українського психотипу.
6. Сутність толерантності та світогляд українського народу.

Основні поняття теми:

Індивідуалізм, ексекутивність, інтровертивність, емоційність, естетична домінанта толерантність, ригідність, архетипи “вічного учня”, “героїзованого злочинця”, “принцип реальності” (З.Фройд).

Питання для обговорення, самостійного вивчення та осмислення:

Девіація – це відхилення від норм поведінки. Чи є девіацією вживання алкоголю, наркотиків, тютюнопаління?

Толерантність: позитиви і негативи.

Свобода вибору, свобода дії в Україні XXI ст.

Теми для рефератів, доповідей:

Переоцінка цінностей України в умовах трансформаційних процесів II пол. XX – поч. XXI ст.

Істинність та неістинність цінностей сучасного українського менталітету.

Роль лідера у розвитку сучасної української аксіосфери

Творче завдання: Здійснити аксіологічний аналіз української народної казки (цінностей, ціннісної ієрархії, архетипів, аномії-норми); обсяг – до 2-х с.

Завдання: опрацювати один з архетипів та виписати основні ідеї. *Донченко О., Романенко Ю.* Архетипи соціального життя і політика. – К.: Либідь, 2001. – С. 167-206.

Література:

1. *Дзвінчук Д.І., Малімон В.І.* Проблеми спрямованості розвитку українського суспільства та її вплив на формування ціннісних орієнтацій української молоді // Нова парадигма. – 2005. – Вип.. 49. – С. 16-23.
2. **Донченко О., Романенко Ю.** Архетипи соціального життя і політика. – К.: Либідь, 2001.
3. *Забужко О.* Une Princesse Lointaine: Леся Українка як культурно-інтерпретаційна проблема // Гендер і культура – К., 2001.
4. *Кримський С.Б.* Запити філософських смислів. – К.: Вид. ПАРАПАН, 2003. – 240 с.
5. *Логвінчук В.В.* Розуміння толерантності в Україні // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. – К., 2006. – № 32. – С. 594-597.
6. *Лук М.І.* Етичні ідеї в філософії України другої половини ХІХ – початку ХХ століть. – К.: Наукова думка, 1993. – 140 с.
7. *Сковорода Г.С.* Пізнай в собі людину. – Львів: Світ, 1995. – 526с.
8. *Шинкарук В.І.* Поняття культури. Філософські аспекти // Феномен української культури: методологічні засади осмислення. – К.: Фенікс, 1996. – 477 с.

Тема 7. Аксіологічні проблеми сучасності

1. Глобальні проблеми сучасності. Пошук гармонізації взаємин “людина – світ”, “людина – людина”.
2. Гендерний аспект аксіології.
3. Аксіологія і соціально-політичні процеси сучасності.
4. Футурологічні прогнози з позиції аксіології.

Основні поняття теми: глобальні проблеми сучасності, гендер, футурологія.

Питання для обговорення, самостійного вивчення та осмислення:

Французькій письменниці Симоні де Бовуар належить вислів: “Жінкою не народжуються, жінкою стають”. Як Ви його розумієте?

Як Ви розумієте висловлювання Е. Фромма з його “Кредо”: “Я вірю, що кожна людина представляє усе людство. Усі ми святі і грішники, та жодна людина не перевершує іншу і не суддя їй. Усі ми прозріли разом з Буддою, усіх нас розіпнули на хресті разом зі Христом, і всі ми вбивали і грабували разом з Чингізханом, Сталінім і Гітлером”?

Амбівалентність, її вплив на формування самосвідомості людини.

Теми для рефератів, доповідей:

Функції релігії у суспільстві.

Гендерні ролі та стереотипи у сучасному світі.

Фемінізм і маскулізм сучасного світу.

Цінності громадянського суспільства.

Особливості формування політичних та громадянських цінностей України в умовах демократичного розвитку.

Маргінальність як феномен сучасної культури.

Аксіологія: глобальні проблеми сучасності.

Пошук гармонізації взаємин людини і світу.

Література:

1. *Бовуар де С.* Друга стать. У 2-х т. – К.: Основи, 1994,1995.
2. *Говорун Т., Кікінежді О.* Стать та сексуальність: психологічний ракурс. – Тернопіль, 1999. – 283 с.
3. *Денисенко В., Климончук В.* Аксіологія динаміки політичних процесів. – Львів: Простір-М, 2005. – 245 с.
4. *Грей Дж.* Женщины с Венеры, мужчины с Марса. – К.: «София», 2003. – 400 с.
5. *Лебедь Е.А.* И.Кант и Г.Йонас: два подхода к природе как этической проблеме // Практична філософія. – 2004. – № 1. – С. 63-75.

6. *Основи теорії гендеру*: Навч. посібник. – К.: “К.І.С”, 2004. – 536 с.
7. *Рашковський С.* Третій світ як проблема загальнолюдської думки, науки і культури // К.: Дух і Літера, 2002- № 9-10. – С. 442-466.
8. *Рюс Ж.* Поступ сучасних ідей. – К., 1998.
9. *Рікер П.* Еким має бути новай етос Європи? // Критик, 2005. – № 6. – С. 2-4.
10. *Ціннісні орієнтації* (Аналіз соціально-філософських концепцій Заходу 80-90 років). – К.: Наукова думка, 1995. – 206 с.
11. *Швейцер А.* Благоговение перед жизнью. – М.: Прогресс, 1992. – 576 с.

Рекомендована література до курсу:

1. *Андрєєва О.П.* Типології цінностей: методичні підходи М. Рокича й Ш. Шварца // Вісник Київського національного ун-ту. Серія Соціальна психологія. Педагогіка. – 2003. – Вип. 17-18. – С. 80-83.
2. *Витгенштейн.* Культура и ценность // Человек, 1991 – № 5-6.
3. *Войтыла К., Иоан Павел II.* Любовь и ответственность. – М.: Круг, 1993. – 349 с.
4. *Гільдебрандт.* Етика. – Львів: В-во УКУ.
5. *Гоян І. М.* Цінність як детермінанта моральної активності особистості // Збірник наукових праць: Філософія, соціологія, психологія. – Івано-Франківськ, 2002. – Вип. 7. – Ч. 1. – С. 53-60.
6. *Донченко О., Романенко Ю.* Архетипи соціального життя і політика. – К.: Либідь, 2001.
7. *Етика*: Енцикл. слов. / под ред. Р.Апресяна, А.Гусейнова. – М.: Гадаріки, 2001.
8. *Забужко О.* Une Princesse Lointaine: Леся Українка як культурно-інтерпретаційна проблема // Гендер і культура – К., 2001.
9. *Ивин А.А.* Аксиология. Научное издание /А.А. Ивин. — М.: Высш. шк., 2006. - 390 с.
10. *Ильин В.В.* Аксиология — М.: Изд-во МГУ, 2005. – 216 с. ISBN 5-211-05011-8
11. *Йонас Г.* Проблема відповідальності. – К.: Лібра, 2001. – 399 с.
12. *Камю А.* Бунтующий человек: Философия. Политика. Искусство: [Сб. Пер. с фр. – Общ. ред. А.Руткевича] – М.: Политиздат, 1990. – 414 с.
13. *Кант И.* Основы метафизики нравственности. – СПб.: Наука, 1995. – 528с.
14. *Кьеркегор С.* Наслаждение и долг. – М.: ЗАО "Издательство ЭКСМО-Пресс", 1999. – 350 с.
15. *Кьеркегор С.* Страх и трепет. – М.: Республика, 1993. – 383 с.
16. *Кононов О.О.* Ирраціональне як феномен свідомості людини: Автореф. дис. ... к-та філос. наук: 09.00.04 / Харків. держ. ун-т. – Харків, 1997. – 18 с.
17. *Коупленд Дуглас.* Generation Икс: пер. с англ. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2003. – 357 с.
18. *Козловски П.* Этика капитализма. Эволюция и общество. – СПб.: Эконом. школа, 1991. – 158 с.
19. *Козловски П.* Культура постмодерна. – М.: Республика, 1992. – 238 с.
20. *Кримський С.Б.* Запити філософських смислів. – К.: Вид. ПАРАПАН, 2003. – 240 с.
21. *Крымский С.Б.* Контуры духовности: новые контексты идентификации // Вопросы философии. – 1992. – № 12 – С. 21-27.
22. *Кристдва Ю.* Дискурс любви // Танатография Эроса. – СПб: Мафрил, 1994. – С. 101-110.
23. *Культурология XX века.* Антология: Аксиология или философское исследование природы ценностей. – М.: ИНИОН РАН, 1996. – 144 с.
24. *Куляскина И.Ю.* Аксиология: место в системе знания // Вестн. Московского ун-та. Серия 7. Философия. – 2002. – № 3. – С. 90-97.
25. *Лебедь Е.А.* И.Кант и Г.Йонас: два подхода к природе как этической проблеме // Практична філософія. – 2004. - № 1. – С. 63-75.
26. *Левинас Э.* Гуманизм другого человека / Пер. с фр. Г.В.Вдовиной // Левинас Э. Избранное: Трудная свобода / Пер. с фр. – М.: Российская политическая энциклопедия, 2004. – С. 591-662.
27. *Левінас Е.* Етика і Безконечність / Пер. з фр. – К.: “Пор-Рояль”, 2001. – 139 с.
28. *Левінас Е.* Між нами: Дослідження. Думки-про-Іншого: пер. з фр. – К.: Дух і Літера: Задруга, 1999. – 312с.
29. *Лосский Н.О.* Условия абсолютного добра: Основы этики; Характер русского народа. – М.: Политиздат, 1991. – 368 с.

30. Лук М.І. Етичні ідеї в філософії України другої половини ХІХ – початку ХХ століть. – К.: Наукова думка, 1993. – 140 с.
31. Лук'янець В.С. Постмодерністське мислення і раціональність / Постмодерн: переоцінка цінностей. Зб. наук. праць/ В.С.Лук'янець, В.С.Ратніков (відпов. ред.): НАН України, Ін-т філософії ім. Г.Сковороди, Вінницький ДТУ.– Вінниця: Універсум, 2001. – С. 17-41.
32. Лук'янець В.С. Постмодерн: філософія світоглядного розчарування // Філософські обрії. – 2002. – № 7. – С. 3-15.
33. Лук'янець В.С., Соболев О. М. Філософський постмодерн: Навч. пос. – К.: Абрис, 1998. – 352 с.
34. Лютак О.З. Механізми формування й особливості функціонування ціннісних орієнтацій особистості // Збірник наукових праць: Філософія, соціологія, психологія. – Івано-Франківськ, 2002. – Вип. 7. – Ч. 1. – С. 46-52.
35. Лютый Т. В. НігЖлізм: анатомія Ніщо. – К.: Вид. ПАРАПАН, 2002. – 296 с.
36. Малімон В.І. Молодість – цінність, а не об'єкт проектування і виховання // Науковий часопис НПУ Драгоманова. – Сер.7. – Вип.11. – К.: НПУ ім. Драгоманова. – 2007. – С.118-122.
37. Маркс К. Морализирующая критика и критицизирующая мораль // Маркс К., Энгельс Ф. Соч.: 2-е изд. – Т.4. – М.: Политиздат, 1955. – С. 41-174.
38. Маркс К., Энгельс Ф. Твори.: Пер. з 2-го рос. вид. Т.42. – К.: Політвидав України, 1980. – XXV. – 503 с.
39. Марксистская этика / Под ред. А.И. Титаренко. – М., Политиздат, 1976. – 335с.
40. Монтень М. Опыты: Избранные главы. – М.: Правда, 1991. – 656 с.
41. Ницше Ф. Так казав Заратустра. Жадання влади / Пер. з нім. – К.: Основи, 2003. – 437 с.
42. Ницше Ф. По ту сторону добра и зла. Сб. / Пер с нем. – Минск: ООО «Попурри», 1997. – 544 с.
43. Ницше Ф. Человеческое, слишком человеческое; Веселая наука; Злая мудрость: Сборник / Пер. с нем. – Мн.: ООО «Попурри», 1997. – 704 с.
44. Новейший философский словарь: 3-е изд., испр. – Мн.: Книжный Дом, 2003. – 1280 с. - ISBN 985-428-636-3.
45. Основи теорії гендеру: Навч. посібник. – К.: К.І.С, 2004. – 536 с.
46. Предмет і проблематика філософії / За ред. Скринника. – С.336-365.
47. Рашковський С.Третій світ як проблема загальнолюдської думки, науки і культури // К.: Дух і Літера, 20020- № 9 – 10. – С. 442-466.
48. Рікер П. Яким має бути новий етос Європи? // Критика, 2005 – № 6. – С. 2-4.
49. Риккерт Г. Науки о природе и науки о культуре / Культурология XX века. Антология. – М.: Юристъ, 1995. – С. 69-103.
50. Рюс Ж. Поступ сучасних ідей. – К., 1998.
51. Сковорода Г.С. Пізнай в собі людину. – Львів: Світ, 1995. – 526 с.
52. Франкл В. Человек в поисках смысла. – М., 1990.
53. Ціннісні орієнтації (Аналіз соціально-філософських концепцій Заходу 80-90 років). – К.: Наукова думка, 1995. – 206 с.
54. Швейцер А. Благоговение перед жизнью. – М.: Прогресс, 1992. – 576 с.
55. Шинкарук В.І. Поняття культури. Філософські аспекти // Феномен української культури: методологічні засади осмислення. – К.: Феликс, 1996. – 477 с.
56. Шопенгауер А. Избранные произведения. – М.: Просвещение, 1992. – 480с.
57. Шопенгауер А. Свобода воли и нравственность– М.: Республика, 1992& – 448с.

Програмові вимоги з аксіології

1. Поняття «цінність». Класифікація цінностей, їх ієрархія.
2. Природа цінностей. Цінність, оцінка, ціннісна, ієрархія.
3. Ціннісна традиція і новація. Проблема маргінальності.
4. Аксіологічні ідеї в античній філософії: вчення Сократа, Платона, Аристотеля, елліністів.
5. Трансцендентальний вимір цінностей у Середньовіччі, його проекція на сучасність.
6. Аксіологічний раціоналізм Нового часу: сенсуалізм, утилітаризм, деонтологія І.Канта. Вплив на сучасність.

7. Суб'єктивні і об'єктивні цінності ХІХ ст.
8. Аксиологія як наука. Взаємозв'язок аксиології з іншими науками.
9. Типологія цінностей за М. Рокичем і Ш. Шварцом.
10. Основні аксиологічні парадигми: трансцендентальна (онтологічна, феноменологічна).
11. Основні аксиологічні парадигми: інструменталістська (суб'єктивно-психологічна).
12. Основні аксиологічні парадигми: матеріалістичні.
13. Оцінювальне судження як когнітивний процес.
14. Дослідження оцінювального судження з позиції оптимальності.
15. Описово-оцінювальний характер аксиологічних суджень. Мова й аксиологія.
16. Проблема маніпуляції цінностями.
17. Рівні аксиологічної рефлексії.
18. Пізнавальне і ціннісне. Концепт істини в аксиології.
19. Мова й аксиологія.
20. Відповідальність науковця за результати власних досліджень, напрацювань.
21. Взаємозв'язок онтології і аксиології. Загальнолюдські цінності: історія та сучасність.
22. Свобода і відповідальність в аксиології.
23. Час і простір, рух в аксиології. Молодість як цінність.
24. Цінність життя та смерті, сенсу життя з позиції основних онтологічних систем.
25. Цінність життя та смерті, сенсу життя у контексті сучасних досягнень науки.
26. Культура як система цінностей. Цінності доіндустріального суспільства у контексті сучасності.
27. Цінності індустріального суспільства у контексті сучасності. «Ціннісний злам» ХІХ ст.
28. Аксиологічна проблематика в умовах постіндустріального суспільства (постмодернізму).
29. Проблема сучасного міжкультурного діалогу крізь призму аксиології.
30. Роль релігії у сучасному міжкультурному діалозі: світ та Україна. Шляхи взаємодії.
31. Особливості формування українського менталітету: аксиологічний аспект.
32. Етична складова як чинник нормалізації деструктивного українського індивідуалізму.
33. Українська ексекутивна психокультура та основні аксиологічні засади.
34. Дуалізм інтровертивності у соціальній та особистісній аксіосферах.
35. Емоційність та естетична домінанта як складові українського психотипу.
36. Толерантність та псевдотолерантність аксіосфери українського народу.
37. Особливості формування сучасного аксиологічного простору України.
38. Переоцінка цінностей в умовах трансформаційних процесів ІІ пол. ХХ – поч. ХХІ ст.: світові та українські реалії.
39. Глобальні проблеми сучасності. Пошук гармонізації взаємин “людина – світ”, “людина – людина”.
40. Гендерний аспект аксиології.
41. Аксиологія і соціально-політичні процеси сучасності.
42. Футурологічні прогнози з позиції аксиології.